

॥ अथ श्रीसाईसच्चरित ॥ अध्याय ४९ ॥

॥ श्रीगणेशाय नमः॥ श्रीसरस्वत्यै नमः॥ श्रीगुरुभ्यो नमः॥ श्रीकुलदेवतायै नमः॥
श्रीसीतारामचंद्राभ्यां नमः॥ श्रीसद्गुरूसाईनाथाय नमः॥ सांझोपांझ सद्गुरू स्तवणें । ठकले
वेद आणि पुराणें । तेथें मी अजाण नेणतेपणें । बरें राहणें निवांत ॥१॥ खरें पाहतां धरावें मौन ।

हेंच कीं वस्तुतः सद्गुरूस्तवन । परी साईचे एकेक गुण । पाडिती विस्मरण मौनाचें ॥२॥ धन्य साईची अगाध
लीला । पाहतां निवांत राहवें न मजला । पक्वान्न गोड लागतां जिव्हेला । मनीं आठवला श्रोतृवृंद ॥३॥
तयांसीही पंक्तीस घ्यावें । जेणें निजरसानंद दुणावे । ऐसें माझिया घेतलें जीवें । तेणें ही रससोये
निडारली ॥४॥ मोठें गोड खरें पक्वान्न । पंक्तीं नसतां स्नेही सज्जन । नावडे तें एकट्यालागून । फिकें गोडपण
तयाचें ॥५॥ साई सकळअवाप्तकाम । साई सकळसंतललाम । साई निजभक्त-विश्रामधाम ।
दुर्धरभ्रमनिवारक ॥६॥ अनिर्वाच्य तयाची लीला । वर्णवेना मम वाणीला । अतर्क्याची अतर्क्य कला ।
केवीं मजला आकळेल ॥७॥ कल्याणाचें जें कल्याण । तो हा साई निजकृपें जाण । देई निजकथेचें स्मरण । ग्रंथ
हा परीपूर्ण करावया ॥८॥ गाऊं जातां अगाध महिमान । समर्थ कोण कराया कथन । परा जेथें निघे परतोन ।
पश्यंती मध्यमा कोण कथा ॥९॥ तिघी जेथें नुघडती वदन । चौथी वैखरी तेथें कोण । हें मी जाणे जरी संपूर्ण ।

१. भोजन २. रंगात आली. ३. ज्याच्या सर्व इच्छा परिपूर्ण झाल्या आहेत असा

तरी हें मन राहीना ॥१०॥ सद्गुरूचे पायीं न विनटतां। यथार्थ स्वरूप येईना हातां। संत श्रीहरिस्वरूप स्वतः। कृपाहस्ता प्रार्थविं ॥११॥ गुरूचरणाची आवडी। हेचि आपुली सर्वस्व जोडी। संतसहवासाची गोडी। प्रेमपरवडी लागो आम्हां ॥१२॥ जया पूर्ण देहाभिमान। तया न साजे 'भक्त' अभिधान। स्वयें जो पूर्ण निरभिमान। खरें भक्तपण त्याअंगीं ॥१३॥ जया ज्ञातृत्वाचा ताठा। श्रेष्ठत्वाचा अभिमान लाठा। केवळ दंभाचा जो वसवटा। तयाची प्रतिष्ठा ती काय ॥१४॥ आपुल्याच गुरूची कीर्ती। अभागी जे प्रेमें न गाती। बधिर नसूनि जे नायकती। ते मंदमती मूर्तिमंत ॥१५॥ तीर्थ व्रत यज्ञ दान। यांहुनी थोर तपाचरण। त्यांहुनी अधिक हरिभजन। निजगुरूध्यान सर्वाधिक ॥१६॥ साईच त्याचिया भक्तांचें ध्यान। साईच त्यांचें देवदेवतार्चन। साईच त्यांचें गुप्तनिधान। रक्षावें परी अकृपणत्वे ॥१७॥ यदा कदा येई मज आळस। परी न अंत्यामीं साईस। विसर पडतां कथानकास। देई मज वेळेस आठवण ॥१८॥ बसूं म्हणतां क्षण निवांत। माझें कांहीं न चले तेथ। कथा ऐसी स्फुरे अकल्पित। लेखणी हातांत घेणें पडे ॥१९॥ ऐसिया त्याच्या अगाध कथा। ऐकवावया त्या निजभक्तां। आणीक माझिया निजस्वार्था। मज या सच्चरिता प्रवर्तविलें ॥२०॥ नाहीं तरी संताचिया कथा। ज्याचा तोच रचिता लिहिता। तयाची ती स्फूर्ती नसतां। केवळ नीरसता पदोपदीं ॥२१॥ असो कृपालू साईनाथ। प्रवेशूनि मन्मनाआंत। करवुनी घेतला आपुला ग्रंथ। माझेही मनोरथ पुरविले ॥२२॥ मुखीं श्रीसाईनामावर्तन। चितीं तयाचें वचनचिंतन। मनीं तयाचे मुर्तीचें ध्यान। पूर्ण समाधान येणें मज ॥२३॥

वदनीं श्रीसाईंचें नाम । अंतरीं श्रीसाईंचें प्रेम । ज्याचें साईंप्रीत्यर्थ कर्म । ऋणाईत परम त्या साईं ॥२४॥ तुटावया संसारबंधन । याहुनी नाहीं अन्य साधन । साईंकथा परम पावन । सदा सेवन सुखदायी ॥२५॥ पायीं साईंसी प्रदक्षिण । करा श्रवणीं सच्चरितश्रवण । सर्वांगीं द्या प्रेमालिंगन । डोळां घ्या दर्शन साईंचें ॥२६॥ साष्टांगीं यावें लोटांगणीं । मस्तक ठेवावें तया चरणीं । जिव्हा लावावी तन्नामस्मरणीं । नासिकें अवघ्राणीं निर्माल्य ॥२७॥ आतां पूर्वकथानुसंधान । गताध्यायीं श्रोतयांलागून । चमत्कारप्रिय भक्तकथाकथन । कथीन हें वचन दिधलें ॥२८॥ स्वयें न स्वार्थ-परमार्थपरायण । नसतां संतांचे अधिकाराची जाण । केलिया कोणीं तयांचें वर्णन । अविश्वासी मन ज्याचें ॥२९॥ स्नेही कथितां साईंच्या गोष्टी । ऐके परी तो दोषैकदृष्टी । तया न मिळतां स्वानुभवपुष्टी । कांहीं न सृष्टींत मानी तो ॥३०॥ हरी कानोबा नामाभिधान । स्नेहांसर्वें मुंबईहून । करावया साईंचें परीक्षण । निघाले पर्यटण करावया ॥३१॥ परी साईंची कलाकुसरी । प्रकाशे जो सकळांतरीं । तें लाघव ती नवलपरी । कोण निर्धारिं जाणील ॥३२॥ हरिभाऊ शिरडीस निघतां । कारण कळलें साईंसमर्था । केवळ चमत्काराचा भोक्ता । तितुकीच पात्रता तयाची ॥३३॥ तितुकीच तया दावी चुणूक । घेई आपुलासा करून निष्टंक । तयाच्याही श्रमाचें सार्थक । युक्तिप्रयोजक संत खरे ॥३४॥ कोपरगांवीं स्नेहीसमेत । हरीभाऊ बैसले टांग्यांत । गोदावरींत होऊनि सुस्नात । निघाले शिरडीप्रत अविलंबें ॥३५॥ येतांच कोपरगांवाहून । हस्तपाद प्रक्षाळून । हरिभाऊ संतावलोकन । करावया जाण निघाले ॥३६॥ पायीं कोरें पादत्राण । माथां जरीचा फेटा

बांधून। साईबाबांचें घ्यावया दर्शन। उत्कंठितमन हरिभाऊ ॥३७॥ मग ते येतां मशिदीसी। दुरूनि देखूनियां साईसी। वाटलें सन्निध जाऊनि त्यांसी। लोटांगणेंसीं वंदावें ॥३८॥ परी पादत्राणांची अडचण। ठेवावया न निर्भयस्थान। तेथेंचि एक कोपरा पाहून। त्यांतचि तीं सारून ठेवियलीं ॥३९॥ मग ते वरती दर्शना गेले। प्रेमें साईचे चरणां वंदिलें। उदीप्रसाद घेऊनि परतले। वाड्यांत निघाले जावया ॥४०॥ पायीं घालूं जातां पायतण। मिळेना पाहतां शोधशोधून। परतले अनवाणी खिन्नवदन। आशा ते सांडून समूल ॥४१॥ कारण तेथें मंडळी फार। येती जाती वारंवार। पुसावें तरी कोणास साचार। कांहींही विचार सुचेना ॥४२॥ ऐसें तयांचें दुश्चित मन। डोळियांपुढें पादत्राण। चित्तास पादत्राणचिंतन। सर्वानुसंधान पादत्राण ॥४३॥ हौसेसारिखें विकत घेतलें। पादत्राण गेलें हरवलें। अर्थात् कोण्या चोरानें चोरिले। निश्चयें वाटलें तयांस ॥४४॥ असो पुढें केलें स्नान। पूजा नैवेद्यादि सारून। पंक्तीस बैसून केलें भोजन। परी न समाधान चित्तास ॥४५॥ सभामंडप साईचें स्थान। तेथून साईची दृष्टी चुकवून। कोणी न्यावें माझें पायतण। आश्चर्य लहान हें काय ? ॥४६॥ लागली तयां हुरहूर। चित्त नाहीं अन्नपानावर। मंडळीसमवेत आले बाहेर। आंचवूं कर धुवावया ॥४७॥ इतुक्यांत एक मुलगा मराठा। हरवल्या पादत्राणाचा बाहुटा। लावुनी एका काठीचे शेवटा। पातला त्या ठायां अवचित ॥४८॥ मंडळी जेवुनी आंचवीत। मुलगा आला शोध करीत। म्हणे बाबा मज पाठवीत। काठी ही हातांत देउनी ॥४९॥ 'हरी का बेटा जरी का फेटा।' ऐसा पुकार करीत जा बेटा। 'याच त्या माझ्या' ऐशिया उत्कंठा। झोंबेल त्या देऊनि टाकाव्या ॥५०॥ परी जो आहे हरी का बेटा। आहे तयाचा जरीचा फेटा। आधीं हें

निश्चित झालिया शेवटा । द्याव्या न बोभाटा करावा ॥५१॥' येतां ऐसा पुकार कानीं । ओळखोनि त्या वहाणा नयनीं । हरीभाऊ गेले धांवुनी । साश्चर्य मनीं जाहले ॥५२॥ आनंदाश्रू आले डोळां । हरिभाऊंस गहिवर दाटला । देखूनि गेलेल्या पायतणाला । चमत्कारला अत्यंत ॥५३॥ म्हणती मुलास ये ये इकडे । पाहूं दे आण वहाणा मजकडे । पाहुनी वदे या तुज कोणीकडे । गिवसल्या रोकडें मज सांग ॥५४॥ मुलगा म्हणे तें मी नेणें । मजला बाबांची आज्ञा मानणें । 'हरी का बेटा' असेल तेणें । जरीचा फेटा दावणें मज ॥५५॥ तयासचि मी देईन वहाणा । मज इतराची ओळख पटेना । पटवील जो या बाबांच्या खुणा । तोच या वहाणा घेईल ॥५६॥ "अरे पोरा त्या माझ्याच वहाणा" । हरिभाऊ म्हणतां देईना । मग तो सकळ बाबांचिया खुणा । पटवी मना पोराच्या ॥५७॥ म्हणे पोरा, मींच रे हरी । कान्होबाचा बेटा ही वैखरी । सर्वथैव आहे कीं खरी । मज सर्वतोपरी लागतसे ॥५८॥ आतां पाहीं फेटा जरीचा । फिटेले तुझे संशय मनींचा । मग मी ठरेन धनी वहाणांचा । दावा न इतरांचा यावरी ॥५९॥ झाली तेव्हां मुलाची समजूत । वहाणा दिधल्या हरिभाऊप्रत । पुरले तयाचे मनोरथ । साई हे संत अनुभविले ॥६०॥ आहे माझा फेटा जरी । ही काय मोठी नवलपरी । तो तों माझिये मस्तकावरी । सर्वतोपरी दृश्यमान ॥६१॥ परी मी असतां देशांतरीं । शिरडीस माझी पहिलीच फेरी । साईबाबांस कैसियेपरी । मन्नाम हरि ठाऊक ॥६२॥ कान्होबा हा माझा पिता । कोणीं पाहिला सवरला नसतां । 'का' या नामें तया उपलक्षितां । अतिआश्चर्यता वाटली ॥६३॥ पूर्वीं साईसंतमहत्ता । माझे स्नेही मजला सांगतां । अवमानिली मी त्यांची वार्ता । पश्चात्तापता आतां मज ॥६४॥ आतां मज येतां अनुभव । कळला साईबाबांचा

प्रभाव । उरला नाही संशया ठाव । महानुभाव श्रीसाई ॥६५॥ जया मनीं जैसा भाव । हरिभाऊस तैसाचि अनुभव । संतपरीक्षण लालसास्वभाव । परमार्थ-हांव नाही मनीं ॥६६॥ साईसमर्थ महानुभाव । स्नेही सोयरे कथिती अनुभव । आपण स्वयें पहावा नवलाव । शिरडीस जावया कारण हें ॥६७॥ संतचरणीं वहावा जीव । तेणें गिंवसावा देवाचा ठाव । मनीं नाहीं यत्किंचित डाव । सरड्याची धांव कोठवरी ॥६८॥ जाऊनियां संताच्या दारा । पाहूं आदरिलें चमत्कारा । तंव जोड पादत्राणाचा कोरा । आला कीं घरा घरपोंच ॥६९॥ नातरी क्षुल्लक पायतण । गेल्यानें काय मोठी नागवण । परी तदर्थ मनाची वणवण । तें सांपडल्यावीण राहेना ॥७०॥ संतप्राप्तीचे मार्ग दोन । एक भक्ती दुजा ज्ञान । ज्ञानमार्गींचे सायास गहन । भक्तीचें साधन सोपारें ॥७१॥ ऐसी सोपी सुलभ भक्ती । तरीही अवघे ती कां न करिती । तिजलाही महद्भाग्य संपत्ति । असतांच तत्प्राप्ती घडतसे ॥७२॥ कोटी जन्मांचें पुण्य असतें । तेव्हांचि संताची गांठी पडते । संतसमागमसौख्य घडतें । तेणेंच विकासते निजभक्ती ॥७३॥ आम्ही सर्व जाणों प्रवृत्ति । तेथेंचि आसक्ती नेणों निवृत्ति । ऐसी जेथें मनाची वृत्ति । ती काय भक्ती म्हणावी ॥७४॥ जैसी जैसी आमुची भक्ती । तैसी तैसी आम्हांसी प्राप्ती । हें तों केव्हांही घडणार निश्चितीं । येथें न भ्रांती तिलमात्र ॥७५॥ विषयभोगार्थ अहर्निशीं । आम्ही जमलों साईपाशीं । या आम्हांतें देणगीही तैसी । परमार्थियासी परमार्थ ॥७६॥ असो आतां आणीक एक । सोमदेवस्वामी नामक । करावया साईची पारख । पातले प्रत्यक्ष शिरडींत ॥७७॥ सन एकोणीसशें सहा । उत्तरकाशीमार्जीं पहा । गृहस्थ भेटला भाईजींस हा । पांथस्थनिवहामाजी स्थित ॥७८॥ प्रसिद्ध कैलासवासी दीक्षित । भाईजी त्यांचे बंधू

विश्रुत । बद्रिकेदारयात्रा करीत । असतां हे भेटत मार्गांत ॥७९॥ बद्रिकेदार मार्गे टाकिलें । भाईजी मग खालीं उतरले । ठायीं ठायीं विसांवे लागले । दिसले बसलेले पांथस्थ ॥८०॥ तयांमाजील एक असामी । तेच हे पुढे हरिद्वाराचे स्वामी । सर्वत्र विश्रुत याच नामीं । लागले लगामीं बाबांच्या ॥८१॥ त्यांची ही कथा बोधप्रद । बाबांचें स्वरूप करील विशद । श्रवणकर्त्या देईल मोद । निजानंद सर्वत्रां ॥८२॥ प्रातर्विधीस जातां भाईजी । भेटले मार्गीं हे स्वामीजी । गोष्टी बोलतां बोलतां सहजी । प्रेमराजी प्रकटली ॥८३॥ गंगोत्रीचा अधःप्रदेश । बुवा असतां उत्तरकाशीस । डेहराडूनहून सत्तर कोस । तेथें हा सहवास जाहला ॥८४॥ लोटा घेऊनि बहिर्दिशेस । निघाले बुवा प्रातःसमयास । भाईजीही त्या स्थळास । त्याच कार्यास निघालें ॥८५॥ प्रथम उभयतां दृष्टादृष्टी । पुढें मार्गांत परस्पर भेटी । परस्परांच्या कुशल गोष्टी । सुखसंतुष्टी चालल्या ॥८६॥ करूं लागतां विचारपूस । प्रेम आलें परस्परांस । ठाव ठिकाणा एकमेकांस । पुसावयास लागले ॥८७॥ हरिद्वारीं तुमचा वास । नागपुरीं आम्हां निवास । कधीं जेव्हां त्या बाजूस । येणें झालियास दर्शन द्यावें ॥८८॥ यात्रा करीत याल जेव्हां । पुनीत करावें आमुचे गोहा । पुनर्दर्शन आम्हां घडवा । अल्प सेवा घ्या आमुची ॥८९॥ असूं द्यावें आमुचें स्मरण । लागावे आमुचे घरास चरण । हेंच आमुचें आहे विनवण । पुरवो नारायण ही इच्छा ॥९०॥ एकोणीसशें सहा सालीं । उत्तरकाशीचिया खालीं । परस्परांत हे भाषा बोली । होऊनि गेली इयापरी ॥९१॥ परस्परांचें ठाव ठिकाण । घेतलें उभयतांही पुसून । पाहुनी जवळ आलें मैदान । निघाले सोडून अन्योन्या ॥९२॥ जातां पांच वर्षांचा काळ । येतां साईसमागम वेळ । भाईजींच्या भेटीची तळमळ । लागली

प्रबळ स्वामींस ॥१३॥ सन एकोणीसशें अकरा । आले स्वामीजी नागपुरा । तेथें श्रीसाईनाथांचे चरित्रा ।
परिसतां पवित्रा आनंदले ॥१४॥ देती भाईजी शिफारसपत्र । सुखें गांठावें शिरडीक्षेत्र । ऐसी योजना ठरवुनी
सर्वत्र । सोडिलें नागपूर स्वामींनीं ॥१५॥ उतरतां ते मनमाडावर । कोपरगांवची गाडी तयार । तेथें होऊनि टांग्यांत
स्वार । आनंदनिर्भर दर्शना ॥१६॥ कोठेंही जा साधूंचें वर्तन । अथवा त्यांची राहणी-चलन । एकाचें एक
एकाचें आन । नसतें समसमान कोठेंही ॥१७॥ एका संताचें आचरण । तें न दुजिया संताप्रमाण । योग्यायोग्यतेचें
अनुमान । कराया साधन हें नव्हें ॥१८॥ आधीं तो जाई संतदर्शना । किमर्थ व्हावी हे तथा विवंचना । पाहूं जातां
तयांचे वर्तना । निजकल्याणा नागवण ॥१९॥ स्वामीजींचे मनाची रचना । तर्क कुतर्क उठती नाना । लांबूनि
दिसतां शिरडीच्या निशाणा । चालल्या कल्पना स्वामींच्या ॥१००॥ तयांसवें असलेले जन । मशिदीचे
कळसाचें निशाण । दृष्टिपथांत येतां दुरून । करीत वंदन प्रेमानें ॥१०१॥ पुढें घडेल साईदर्शन । म्हणोनि जरी
उत्कंठित मन । परी त्यांतें दिसलेलें निशाण । त्याचाही अवमान साहेना ॥१०२॥ निशाणदर्शनें प्रेमस्फुरण । हा
तों सर्वत्र अनुभव जाण । हें तों भक्तिप्रेमलक्षण । कांहींही विलक्षण येथ नसे ॥१०३॥ परी स्वामींच्या कुत्सित
मना । दूरूनि पाहुनीयां त्या निशाणा । उठल्या कल्पनांवरी कल्पना । विचित्र रचना मनाची ॥१०४॥ पताकांची
आवड मना । ही काय साधुत्वाची कल्पना । देवळावरी लावावें निशाणा । हा तों हीनपणा साधुत्वा ॥१०५॥
साधू मागे एणें माना । ही तों त्याची केवळ लोकेषणा । न येई ऐसियाचें साधुत्व मना । हा तों उणेपणा
तयास ॥१०६॥ सारांश जैसा मनाचा ग्रह । साधुनिर्णयीं तैसाच आग्रह । झाला स्वामींच्या मनाचा निग्रह । नको

मज अनुग्रह साईंचा ॥१०७॥ उगाच आलों मी येथवर। स्वामींस थोर उपजला अनादर। तेथूनि परतावयाचा निर्धार। केला मग साचार तात्काळ ॥१०८॥ लोकेषणेचा दुरभिमान। साधूस कशास पाहिजे मान। याहुनी मज दुजें अनुमान। निशाण पाहून होईना ॥१०९॥ निशाणें आपुला मोठेपणा। साधू हा आणितो निदर्शना। हाचि संतत्वासी उणेपणा। काय दर्शना जाणें म्यां ॥११०॥ घेतलिया हें ऐसें दर्शन। एणें कैसें निवावें मन। हें तों दंभध्वजप्रदर्शन। समाधान एणें ना ॥१११॥ म्हणती जावें माघारा। आल्या वाटें आपुले घरा। दिसेना हा विचार बरा। फजीत खरा झालों मी ॥११२॥ सहवासी मग म्हणती त्यांसी। इतके दूर आलां कशासी। केवळ निशाणें चित्तवृत्तीसी। खळबळ ऐसी कां झाली ॥११३॥ आतां आपण आलों जवळ। रथ पालखी घोडा सकळ। सरंजाम हा पाहतां निखळ। किती मग तळमळ लागेल ॥११४॥ परिसूनि स्वामी अधिकचि बिघडे। जया नगारे पालख्या घोडे। ऐसे साधू मिजासी बडे। म्यां काय थोडे देखिले ॥११५॥ ऐसे विचार येऊनि अंतरा। सोमदेवजी निघती माघारा। शिरडीचा विचार नाही बरा। रस्ता धरा कीं नदीचा ॥११६॥ मग बरोबरील वाटसरू। लागले त्यांस आग्रह करूं। आलांत आपण येथवरू। नका हो फिरूं माघारा ॥११७॥ आल्यासारिखे चला कीं पुढें। नका करूं हे तर्क कुडे। हें निशाण जें मशिदीं उडे। साधूकडे ना संबंध ॥११८॥ या साधूस नलगे निशाण। नलगे लोकेषणा नलगे मान। ग्रामस्थांस हें आवडे भूषण। भक्ती प्रमाण कारण या ॥११९॥ पाहूं नका की तुम्ही निशाण। जाऊनि घ्या नुसतें दर्शन। राहूं नका तें एक क्षण। जा कीं परतोन माघारा ॥१२०॥ इतुक्यांत येतां शिरडी जवळ। वाटलें उपदेश ऐकूनि तो सरळ। काढूनि टाकावी मनाची

मळमळ । पुनश्च हळहळ नसावी ॥१२१॥ असो श्रीसमर्थदर्शनेंकरून । बुवा गेले विरघळून । प्रेम आलें डोळां भरून । कंठ सद्गदून दाटला ॥१२२॥ चित्त झालें सुप्रसन्न । नयन उल्हासें सुखसंपन्न । कधीं चरणरजस्नान । करीन ऐसें त्यां झालें ॥१२३॥ पाहतां रूप तें नेटक । मना नयना पडलें टक । पाहातचि राहिले टकमक । मोहें अटक पाडिली ॥१२४॥ कुतर्क मनींचे जिराले । चित्त दर्शनानंदीं विरालें । सगुणरूप नयनीं मुरालें । बुवा झाले तल्लीन ॥१२५॥ डोळां देखतां महानुभावा । परम आल्हाद सोमदेवां । आत्मरामा जाहला विसांवा । वाटे वसावा हा ठाव ॥१२६॥ दर्शनेंच विकल्प मावळे । बुद्धी ठायींच ताटकळे । दुर्जेपण समस्त विरघळे । ऐक्य जाहलें सबाह्य ॥१२७॥ वाचेसी निशब्दत्वे मौन । निमेषोन्मेषरहित नयन । अंतर्बाह्य चैतन्यघन । समाधान समरसे ॥१२८॥ निशाणदर्शनें आधीं मुरडले । पुढें प्रेमोद्रेकें निडारले । सात्त्विक अष्टभावे उभडिले । वेढिले प्रेम बाबांचे ॥१२९॥ जेथें मन पूर्ण रंगलें । तेंच आपुलें स्थान वहिलें । हे निजगुरूचे बोल आठवले । प्रेम दाटलें बुवांना ॥१३०॥ बुवा हळहळू पुढें येती । तों तों महाराज रागास चढती । शिव्यांची त्या लाखोली वाहती । तों तों त्या प्रीती द्विगुणित ॥१३१॥ समर्थ बाबांची करणी अचाट । त्यांचा तों विलक्षण घाट । नारसिंहावताराचा थाट । आटोकाट आणिला ॥१३२॥ “थोतांड आमुचें आमुच्यापाशीं । राहो म्हणती चल जा घरासी । खबरदार माझ्या मशिदीसी । जर तूं येशील मागुता ॥१३३॥ जो लावितो मशिदीस निशाण । कशास व्हावें त्याचें दर्शन । हें काय संतांचे लक्षण । येथें न क्षण एक कंठावा” ॥१३४॥ असो पुढें साशंक चित्त । सभामंडपीं स्वामी प्रवेशत । दूरूनि पाहुनी साईची मूर्त । स्वामींसी निवांत राहवेना ॥१३५॥ हा आपुलेच विचारांचा प्रतिध्वनी ।

शब्दशः तो आदळतां कानीं। बुवा शरमले स्थानींचे स्थानीं। अंतर्ज्ञानी महाराज ॥१३६॥ किती हो आपण अप्रबुद्ध। किती महाराज तरी प्रबुद्ध। किती त्या माझ्या कल्पना विरुद्ध। किती हें शुद्ध अंतर ॥१३७॥ साई कोणास देती आलिंगन। कोणास करिती हस्तस्पर्शन। कोणास देती आश्वासन। कृपावलोकन कोणास ॥१३८॥ कोणाकडे पाही हास्यवदन। कोणाच्या दुःखाचें करी सांत्वन। कोणास उदीप्रसाददान। करीत समाधान सकलांचें ॥१३९॥ ऐसें असतां मजवरील क्रोध। वाटे हा मम वर्तनानुरोध। क्रोध नाही हा मजला बोध। होईल मोददायी तो ॥१४०॥ असो पुढें तैसेंच झालें। स्वामी बाबांपाशीं जे रमले। साईकृपें निर्मळ बनले। चरणीं ठेले निरंतर ॥१४१॥ साईभक्तिप्रभववीर्य। विरवो दुर्वासना मात्सर्य। उपजवो शांती-श्री-धैर्य। करो कृतकार्य निजभक्तां ॥१४२॥ गंधर्व यक्ष सुरासुर। इंहीं भरलें हें चराचर। त्या अखिल विश्वीं हा विश्वंभर। जरी निरंतर भरलेला ॥१४३॥ परी न स्वीकारितां आकार। ठाता सदैव निराकार। आम्ही मानव हे साकार। होता न उपकार लवमात्र ॥१४४॥ तात्पर्य धरोनि लीलाविग्रह। साई न करिते लोकसंग्रह। अथवा दुष्टदुर्जनमतनिग्रह। कैंचा अनुग्रह भक्तांवर ॥१४५॥ आला अध्याय संपावयाला। तों एक वृत्तांत मज आठवला। साईसदुपदेशाचा मासला। मानील त्याला हितकारी ॥१४६॥ वृत्तांत आहे अति लहान। स्मरण ठेवी तो कृतकल्याण। म्हणुनी श्रोतयां करितों विनवण। क्षण अंतःकरण द्या मज ॥१४७॥ एकदां भक्त म्हाळसापती। नानासाहेब यांसमवेती। बैसले असता मशिदीप्रती। परीसा चमत्कृति घडली ती ॥१४८॥ समर्थसाई-दर्शनोत्सुक। कोणी एक श्रीमान गृहस्थ। वैजापूरनिवासी तेथ। परिवारान्वित पातले ॥१४९॥

पाहुनीयां स्त्रियांचा गोषा । नाना संकोचले निज मानसा । स्वयें उठूनि द्यावें अवकाशा । वाटलें संतोषार्थ
 तयांच्या ॥१५०॥ म्हणून नाना उठूं सरती । तंव बाबा तयां वारिती । म्हणाले येणारे येतील वरती । त्वां स्वस्थ
 चित्तीं बैसावें ॥१५१॥ तेही आलेति दर्शनार्थ । यावें कांहीं नाहीं हरकत । ऐसें तयांस कोणी सुचवीत । येऊनि
 वंदीत साईस ॥१५२॥ तयांमाजील एक नारी । वंदूं जातां बुरखा सारी । पाहुनी सौंदर्ये अति साजिरी । नाना
 निजअंतरीं मोहिले ॥१५३॥ लोकांसमक्ष पाहण्या चोरी । पाहिल्यावीण राहवेना अंतरीं । वर्तावें काय कैसेपरी ।
 मोहाची उजरी नावरे ॥१५४॥ बाबांची लज्जा मोठी अंतरीं । म्हणोनि मुख तें न करवे वरी । दृष्टी जाऊं लागली
 चांचरी । सांपडे कातरिं तंव नाना ॥१५५॥ ही तों नानांची अंतःस्थिती । सर्वातर्यामी बाबा जाणती । इतरां काय
 तियेची प्रतीती । ते तों झगटती शब्दार्था ॥१५६॥ ऐसी नानांची वृत्ती बावरी । जाणुनी बाबा निजांतरीं ।
 आणावया स्वस्थानीं माधारी । उपदेश जो करीत तो परिसा ॥१५७॥ “नाना किमर्थ गडबडसी मनीं । ज्याचा
 निजधर्म तो स्वस्थपर्णीं । आचरतां आड यावें न कोणी । कांहीं न हानी तयांत ॥१५८॥ ब्रह्मदेव सृष्टी रचिता ।
 आपण तयाचें कौतुक न करितां । व्यर्थ होऊं पाहील रसिकता । ‘बनतां बनतां बनेल’ ॥१५९॥ असतां पुढील
 द्वार उघडें । जावें कां मागील द्वाराकडे । एक शुद्ध अंतर जिकडे । तेथें न सांकडें कांहींही ॥१६०॥ कुढा भाव नाहीं
 अंतरीं । तयास काय कोणाची चोरी । दृष्टी दृष्टीचें कर्तव्य करी । भीड मग येथें धरिसी कां” ॥१६१॥ होते तेथें
 माधवराव । जात्या जयांचा चिकित्सक स्वभाव । निजजिज्ञासापूर्तीस्तव । पुसती त्यां भाव बोलाचा ॥१६२॥
 ऐसें माधवरावें पुसतां । नाना वदले थांब रे आतां । सांगेन बाबांचिया मनोगता । वाटेनें जातां

वाडियातें ॥१६३॥ संपतां क्षेमकुशल वार्ता। अभिवंदून साईसमर्था। नाना निजस्थानासी परततां।
 निघाले समवेता माधवराव ॥१६४॥ ते नानांस पुसती तात्काळ। नाना 'बनतां बनतां बनेल'। आदिकरूनि
 बाबांचे बोल। स्पष्टार्थ वदाल काय त्यांचा ॥१६५॥ अर्थ सांगावया होईना जीव। बहुत चालली
 उडवाउडव। तेणें अधिकचि संशयसमुद्भव। होई न माधवमन स्वस्थ ॥१६६॥ मग करूनियां हृदय उघडें।
 नानाहीं जें घडलें तिकडे। तें साग्र माधवरावाचिया होडे। कथूनि कोडें उलगडिलें ॥१६७॥ काय बाबा किती
 दक्ष। जावो कोणाचें कोठेंही लक्ष। ते तों स्वयें अंतःसाक्ष। सर्व प्रत्यक्ष तयांतें ॥१६८॥ ऐसी ही त्रोटक अभिनव
 वार्ता। परिसतां साश्चर्य होईल श्रोता। पाहूं जातां येथील मथितार्था। स्थैर्य-गंभीरता बहुमोल ॥१६९॥ मन
 जातीचेंच चंचळ। होऊं न द्यावें उच्छृंखळ। होवो इंद्रियांची खळबळ। शरीर उतावीळ होऊं नये ॥१७०॥
 इंद्रियांचा नाही विश्वास। विषयार्थ व्हावें न लालस। हळूहळू करितां अभ्यास। चांचल्यनिरास होईल ॥१७१॥
 होऊं नये इंद्रियाधीन। तींही न सर्वथा राहतीं दाबून। विधिपूर्वक तयांचें नियमन। करावें पाहून प्रसंग ॥१७२॥
 रूप हा तों दृष्टीचा विषय। सौंदर्य वस्तूचें पहावें निर्भय। तेथें लाजेचें कारण काय। द्यावा न ठाय
 दुर्बुद्धीतें ॥१७३॥ मन करोनियां निर्वासन। ईशकृतीचें करा निरीक्षण। होईल सहज इंद्रियदमन। विषयसेवन
 विस्मरण ॥१७४॥ रथ न्यावया इष्ट स्थानीं। सारथी जैसा मूळकारणी। तैसी ही बुद्धि हितकारिणी। दक्ष
 आकर्षणीं इंद्रियांच्या ॥१७५॥ सारथी करी रथनियमन। बुद्धिही करूनि इंद्रियदमन। आवरी शरीरस्वैरगमन।
 अनिवार चंचलपण मनाचें ॥१७६॥ शरीर इंद्रियमनोयुक्त। ऐसिया जीवाचें जें भोक्तृत्व। तें संपतांच वैष्णवपद

प्राप्त । ऐसैं हें सामर्थ्य बुद्धीचें ॥१७७॥ चक्षुरादि इंद्रियनिचय । भिन्नभिन्न हयस्थानीय । रूपरसादि जे जे विषय । मार्ग ते निरयप्रवर्तक ॥१७८॥ यत्किंचित विषयाभिलाष । करी पारमार्थिक सुखा नाश । म्हणोनि त्यागा तो निःशेष । तरीच तो मोक्ष तुज लाधे ॥१७९॥ बाह्येंद्रियें जरी निवृत्त । असतां अंतःकरण आसक्त । नाहीं जन्ममरणा अंत । विषय अत्यंत घातुक ॥१८०॥ लाधलिया विवेकी सारथी । विवेकें राखी लगाम हातीं । इंद्रियवाजी कुमार्गवर्ती । स्वप्नींही होती न लवमात्र ॥१८१॥ ऐसा मनःसमाधानपर । निग्रही दक्ष कुशल चतुर । भाग्यें लाधलिया सारथी चतुर । कैचें दूर विष्णुपद ॥१८२॥ तेंच पद परब्रह्म । 'वासुदेव' अपर नाम । तेंच सर्वोत्कृष्ट पद परम । परंधाम परात्पर ॥१८३॥ असो झाला हा अध्याय पुरा । याहून गोड पुढील दुसरा । रिझवील सद्भक्तांच्या अंतरा । श्रवण करा क्रमानें ॥१८४॥ असो शेवटीं जगच्वालक । सद्गुरू जो बुद्धिप्रेरक । त्याचे चरणीं आभारपूर्वक । हेमाड मस्तक अर्पीतसे ॥१८५॥ स्वस्ति श्रीसंतसज्जनप्रेरिते । भक्तहेमाडपंतविरचिते । श्रीसाईसमर्थसच्चरिते । संतपरीक्षण-मनोनिग्रहणं नाम एकोनपंचाशत्तमोऽध्यायः संपूर्णः ॥

॥ श्रीसद्गुरूसाईनाथार्पणमस्तु । शुभं भवतु ॥